

15. *Карнейчык, Е. И.* Воины-белорусы в Бородинском сражении / Е.И. Карнейчык // Коммунист Белоруссии. – 1962. – № 8. – С. 61–62.
16. *Карнейчык, Я.* Беларуская гераіня 1812 года / Я. Карнейчык // Беларусь. – 1964. – № 11. – С. 28.
17. *Чепко, В.В.* Борьба крестьян во время Отечественной войны 1812 г. / В.В. Чепко // Классовая борьба в белорусской деревне в первой половине XIX века. – Минск, Наука и техника, 1972. – С. 111–119.
18. *Кудий, С.А.* Гродно в 1812 году / С.А. Кудий // Вопросы истории: межвед. сб. Вып. 11 / Минский государственный педагогический институт; редкол.: В.М. Фомин [и др.]. – Минск: Университетское, 1984. – С. 134–142.
19. *Тарасов, К.* Мир земле // Память о легендах: Белорусской старины голоса и лица. – Минск: Польша, 1984. – С. 130–142.
20. *Тарасаў, К. І.* «Насустрач уласнай пагібелі» / К.І. Тарасаў // Памяць пра легенды: Постаці беларускай мінуўшчыны. – Минск: Польша, 1990 – С. 231–244.
21. *Швед, В.В.* Отечественная война 1812 года / В.В. Швед // Наш край: Гродненщина в конце XVIII – первой половине XIX вв. (Материал в помощь лектору, пропагандисту и учителю). – Гродно, 1990. – С. 13 – 17.
22. Отечественная война 1812 года на Брестчине: учеб.-метод. разраб. к разделу курса истории БССР / Л.М. Нестерчук. – Брест: Брестск. госпединститут им. А.С. Пушкина, 1990. – 49 с.
23. *Ружанец, А.* Літоўска-беларускае войска цэсара Напалеона / А. Ружанец // Крывіч. – 1926. – № 6. – С. 29–30.
24. *Калубовіч, А.* Нашы папярэднікі / А. Калубовіч // Беларуская думка. – 1974–1975. – № 18–19. – С. 7–16.
25. *Калубовіч, А.* Нашы папярэднікі / А. Калубовіч // Крокі гісторыі: даследаванні, артыкулы, успаміны. – Беласток: Вільня; Менск: «ГАМАКС», «Наша ніва», «Маст. літ.», 1993. – С. 7–38.
26. *Калубовіч, А.* Архіепіскап Варлаам (Шышацкі) (1749 – 1823 гг.) / А. Калубовіч // Беларуская думка. – 1973–1974. – № 16–17. – С. 5–8, 27.

SUMMARY

The article analyses the works of the Byelorussian soviet researchers on the problem of the 1812 campaign. It is determined the main scientific problems, which were worked out by the representatives of soviet and emigrant historiography. According to the periodization of studying the 1812 campaign in the USSR, the author picked out the periods in researching of this historical event by the Byelorussian soviet historians. The distinctive features of the Byelorussian soviet historiography of the 1812 campaign are shown in comparison with the trends of development of the soviet historiography of this problem in general.

Паступіў у рэдакцыю 12.10.2012 г.

УДК 94(476)«1812/1815»

Г.А. Ігнацьева,

аспірант кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ

ПАЛІТЫКА РАСІЙСКАГА САМАДЗЯРЖАЎА Ў АДНОСІНАХ ДА ДВАРАН-ПРЫХІЛЬНІКАЎ НАПАЛЕОНА Ў ПАСЛЯВАЕННЫ ПЕРЫЯД (1812–1815 гг.)

Палітыка расійскага самадзяржаўа ў дачыненні да дваран пранапалеонаўскай арыентацыі ў пасляваенны перыяд не была прадметам спецыяльнага вывучэння ў айчынай гістарычнай навучы. Дарэвалюцыйныя ваенныя гісторыкі (А.І. Міхайлоўскі-Данілеўскі [1] і М.І. Багдановіч [2]) толькі падкрэслівалі лаяльнасць Аляксандра I да прыхільнікаў Напалеона, якая заключалася ў амністыі ўсіх жыхароў заходніх губерняў. У савецкі час, з прычыны панавання класавага падыходу, дваранская тэматыка ўвогуле не атрымала шырокага даследавання. Так, беларускі савецкі гісторык Я. Карнейчык, вывучаючы ролю беларускага народа ў вайне 1812 г., асноўную ўвагу звярнуў на жорсткую прыгонную палітыку самадзяржаўа да сялянскага саслоўя [3]. Дваран-памешчыкаў ён разглядаў у якасці прыгнятальнікаў беларускага народа, якія, нягледзячы на здраду, атрымалі ад цара прабачэнне і вярнулі канфіскаваную маёмасць. У цяперашні час В.В. Швед [4] і А. Радзюк [5] падрабязна прааналізавалі працэс канфіскацыі дваранскай маёмасці як асноўнага сродку барацьбы з пранапалеонаўскімі настроямі ў заходніх губернях. А. Лукашэвіч даследаваў палітыку самадзяржаўа ў дачыненні да жыхароў заходніх губерняў у перадавае перыяд [6].

Мэта дадзенага даследавання заключаецца ў комплексным аналізе палітыкі расійскіх улад у адносінах да дваран-прыхільнікаў французскага імператара пасля ваеннай кампаніі 1812 г. У артыкуле разглядаюцца асноўныя захады, зробленыя самадзяржаўем па ліквідацыі пранапалеонаўскіх настрояў у дваранскім асяроддзі.

Восенню 1812 г. руская армія пачала актыўнае наступленне, вызваляючы тэрыторыю заходніх губерняў імперыі ад Вялікай арміі. Перад уладамі паўстала пытанне, як ставіцца да дваран-прыхільнікаў Напалеона. Першымі пастановамі па вырашэнні гэтага пытання сталі загады па арміі ад 11 лістапада 1812 г., падпісаны галоўнакамандуючым князем М.І. Кутузавым і Маніфест ад 12 снежня 1812 г., выдадзены Аляксандрам I. У загадзе па арміі галоўнакамандуючы патрабаваў ад вайскоўцаў стрыманых адносін у дачыненні да усіх саслоўяў Магілёўскай і Віцебскай губерняў. Ён прадпісваў «воспритить всякий дух мщениа и даже нареkania в чем-либо жителям белорусским, тем паче причинения им обид и притеснений» [7, л. 176–177]. Маніфест ад 12 снежня дараваў амністыю ўсім прыхільнікам французскага імператара, але вызначаў двухмесячны тэрмін вяртання на радзіму асобам, якія выехалі за мяжу, у іншым выпадку іх маёмасць падвяргалася канфіскацыі

[8, № 25289]. На практыцы амністыя, дараваная жыхарам заходніх губерняў, не магла быць рэалізавана ў поўным аб'ёме.

Асноўнай прычынай з'яўлялася ваеннае становішча, якое было ўведзена ў заходніх губернях 16 красавіка 1812 г. і адменена толькі 30 лістапада 1813 г. [6, с. 258]. За грамадзянскімі губернатарамі і вайскоўцамі захоўвалася права высылаць «нядобронадзейных асоб» ва ўнутраныя губерні Расійскай імперыі, весці нагляд за насельніцтвам і вырашаць многія пытанні па законах ваеннага часу [9, л. 2]. Для таго, каб больш падрабязна прааналізаваць меры, прадпрынятыя расійскімі ўладамі па ліквідацыі пра-напалеонаўскіх настрояў у дваранскім асяроддзі, мэтазгодна ўмоўна падзяліць дваранства заходніх губерняў на наступныя катэгорыі: 1) асноўная частка дваранства, якая засталася на тэрыторыі беларуска-літоўскіх губерняў пасля ваеннай кампаніі 1812 г.; 2) дваранства, дэпартаванае ва ўнутраныя губерні імперыі за «нядобронадзейнасць» або за актыўнае супрацоўніцтва з непрыяцелем; 3) дваранства прафранцузскай грамадзянскай і ваеннай службы, якое выехала за мяжу разам з Вялікай арміяй.

Як вядома, асноўная частка дваранства, якая актыўна або пасіўна супрацоўнічала з пра-напалеонаўскім рэжымам, засталася на тэрыторыі заходніх губерняў. Мясцовыя ўлады ў асобе грамадзянскіх і ваенных губернатараў пільна сачылі за настроямі ў дваранскім асяроддзі і падрабязна дакладвалі міністру паліцыі аб усіх чутках або здарэннях. Так, у лютым і чэрвені 1813 г. быў устаноўлены сакрэтны нагляд за прафесарам магілёўскай гімназіі Жукоўскім, які падчас знаходжання французцаў у Магілёве служыў сакратаром у інтэнданта Фескека, і за памешчыкам Буйніцкім, які, на думку мінскага грамадзянскага губернатара, больш за астатніх выказваў нядобронадзейнасць да расійскага праўлення [10, л. 1, 6; 11, л. 3]. Дзякуючы даволі эфектыўнай працы паліцыі, уладам было вядома месцазнаходжанне прафесара магілёўскай гімназіі і імя таго, хто яго схаваў.

Але больш рэпрэсіўныя меры прадпрыма-ліся ўладамі заходніх губерняў па ліквідацыі розных хваляванняў. На працягу сакавіка–мая 1813 г. грамадзянскія губернатары былі занепакоены распаўсюджваннем чутак аб збіранні зброі і падрыхтоўцы мясцовымі памешчыкамі мецяжу супраць рускіх і яўрэяў літоўскіх губерняў [12, л. 4]. Ім усім міністр паліцыі прадпісваў узмацніць каравулы і, калі ўзнікне неабходнасць, выкарыстоўваць вайскоўцаў [12, л. 37, 45]. Асабліваю адказнасць у выяўленні крыніц распаўсюджвання чутак праявіў віленскі грамадзянскі губернатар. З мэтай высвятлення сітуацыі ён камандзіраваў у Ковенскі, Упіцкі і Вількамірскі паветы чыноўнікаў Іскрыцкага і Велікародава [12, л. 20, 83]. Імі былі выяўлены асо-

бы, якія ўдзельнічалі ў распаўсюджванні чутак. Сярод вінаватых аказаліся шляхціцы вышэй-названых паветаў: Стрэйкоўскі, Пятроўскі, улан Красоўскі і некалькі сялян [12, л. 83–84]. Дзякуючы дзейнасці чыноўнікаў была абвергнута ідэя магчымасці мецяжу, «шкодныя» выказванні пачалі разглядацца ў якасці «недарэчнасці п'янай шляхты і сялян» [12, л. 135]. Тым не менш мясцовыя ўлады пакаралі вінаватых у распаўсюджванні чутак па ўсёй строгасці ваеннага часу. Шляхціц Пятроўскі, улан Красоўскі і двое з сялян былі расстраляны, астатнія падзроныя атрымалі цялесныя пакаранні [12, л. 103–104]. Судовыя прыгаворы таксама былі прыведзены ў выкананне ў Гродне, Коўна і Вільні. Смяротнаму пакаранню былі падвергнуты двое жыхароў Гродна, чацвёра ўраджэнцаў Коўна. У Вільні дзесяць чалавек атрымалі цялесныя пакаранні, пяцёра былі заключаны ў гарадскую турму, двое падвергнуты смяротнаму пакаранню, чацвёра расстраляны [12, л. 125].

Яшчэ адзін адметны судовы працэс меў месца ў Мінскай губерні. Некаторыя мясцовыя памешчыкі былі абвінавачаны ва ўкрывальніцтве непрыяцельскай зброі і ваеннапалонных. Па прапанове мінскага ваеннага губернатара Г. Ігнацьева Александр I даў распараджэнне падваргаць ваеннаму, а не грамадзянскаму суду асоб, падзроных ў гэтым злачынстве. Гэта мера пакарання была замацавана ва ўказе ад 18 ліпеня 1813 г. [8, № 25416]. Па вышэй-названай справе былі асуджаны 28 чалавек, якія для адбывання пакарання адпраўлены ў Бабруйскую крэпасць. Для іх прадугледжваліся наступныя віды пакарання: утрыманне пад вартай або пад арыштам, выплата штрафаў [13, л. 20].

У пачатку 1813 г. улады зацікавіліся лёсам асоб, дэпартаваных ва ўнутраныя губерні Расійскай імперыі. Ужо 25 сакавіка 1813 г. міністр паліцыі С.К. Вязьміцінаў разаслаў 35 расійскім губернатарам лісты з прапановай даставіць яму сведкі аб «поляках, сосланных во внутрь России» [14, л. 8]. З 35 губернатараў 20 праінфарміравалі аб прысутнасці абазначаных асоб у даручаных ім губернях. Пад «палякамі» ўлады разумелі не толькі палонных палякаў ваеннай ці грамадзянскай службы княства Варшаўскага, але і жыхароў заходніх губерняў Расійскай імперыі. Асноўная маса выхадцаў з гэтых губерняў была саслана ў Кіеўскую, Саратаўскую, Арлоўскую, Аланецкую губерні [14, л. 10, 36–41, 50–57]. Яны пачалі прыбываць ў прызначаныя пункты напярэдадні, у перыяд ваеннай кампаніі 1812 г. і ў 1813 г. [15, л. 76]. Дэпартацыя ажыццяўлялася па распараджэнні вайскоўцаў, грамадзянскіх і ваенных губернатараў. Значную частку дэпартаваных складалі прадстаўнікі вышэйшага саслоўя. Так, з 21 асоб, сасланай у Саратаўскую губерню, 19 з'яў-

ляліся памешчыкамі і шляхціцамі заходніх губерняў [14, л. 50–52].

На іх утрыманне з казённых палат прымаючых губерняў адпускаліся спецыяльныя сродкі. Самае высокае ўтрыманне, якое складала 50 кап. у суткі, выплачвалася дэпартаваным вайскоўцам, для грамадзянскіх асоб яго памер складаў 12–14 кап. або 24–25 кап. у залежнасці ад губерні [14, л. 50, 55]. Багатыя памешчыкі ўтрымліваліся за асабісты кошт, звяртаючыся да сваякоў, якія высылалі ім неабходныя сумы.

Пасля выдання Маніфеста ад 12 снежня 1812 г. многія дэпартаваныя шляхціцы і памешчыкі пачалі пісаць лісты на імя міністра паліцыі С.К. Вязьміцінава, просячы дазволу вярнуцца на радзіму. Найбольш хуткае вызваленне залежала ад наступных фактараў: наяўнасці сувязей або хадаініцтва ўплывовых асоб. Так, з сасланых чыноўнікаў Віцебскай губерні, якія супрацоўнічалі з французамі, толькі граф Борх дзякуючы хадаініцтву графа Агінскага, атрымаў ад імператара дазвол пакінуць Петра-заводск 20 красавіка 1813 г. Астатнія чыноўнікі, Іван Шчыт, Красоўскі і ксёндз Палонскі, выехалі толькі 29 лістапада 1813 г. [16, л. 90, 195].

Многія дэпартаваныя асобы ўвогуле пачалі вяртацца на радзіму ў 1814 г. Так, высланыя ў Арлоўскую губерню шляхціцы Віленскай губерні капітан Вейс, Сволькін і Зданкевіч, нягледзячы на шматлікія звароты да міністра паліцыі на працягу 1813 г., так і не атрымалі дазволу вярнуцца дадому. У дачыненні да гэтых асоб С.К. Вязьміцінава ў лісце ад 7 ліпеня 1813 г. прадпісвалася «оставаться им впредь до усмотрения там, где они находятся» [15, л. 30]. Толькі лістом ад 7 жніўня 1814 г. міністр паліцыі прадпісаў Арлоўскаму грамадзянскаму губернатару вызваліць іх з-пад варты, спасылаючыся на загад Аляксандра I аб дазволе высланым з Літвы асобам вярнуцца на радзіму. Такія прадпісанні атрымалі і іншыя грамадзянскія губернатары [15, л. 76–78].

Улады былі занепакоены знаходжаннем сваіх падданых за мяжой. Пасля абвяшчэння амністыі жыхарам заходніх губерняў, галоўнакамандуючы арміямі прадпісваў пагранічным службам без перашкод прапускаць праз мяжу асоб, якія вярталіся ў Расійскую імперыю. Але не ўсе дваране прафранцузскай грамадзянскай і ваеннай службы, што выехалі за мяжу, спышаліся вярнуцца на радзіму. Так, паводле складзеных спісаў, па Гродзенскай губерні адсутнічалі 189 асоб, па Мінскай губерні – 110, па Віленскай – 144 [17, л. 115–180; л. 211–221; л. 307–318]. Сярод іх былі як буйныя памешчыкі, так і шляхціцы без уласнасці.

Таму, пачынаючы з 13 лютага, уступала ў сілу палажэнне Маніфеста ад 12 снежня 1812 г. аб канфіскацыі маёмасці асоб, якія не вярнуліся ў межы імперыі ва ўстаноўленыя закана-

даўствам двухмесячны тэрмін. З мэтай ажыццяўлення гэтага працэсу 24 кастрычніка 1813 г. былі зацверджаны правілы канфіскацыі маёмасці і кіравання імі, распрацаваныя міністрам фінансаў Д. Гур'евым яшчэ 30 сакавіка 1813 г. [8, № 25470]. Правілы рэгулявалі пераход прыватнай зямельнай уласнасці асоб, якія не вярнуліся з-за мяжы, у дзяржаўную. Рэалізацыя канфіскацыі займалася стварэння губернскай камісіі для продажу казённай маёмасці, якія супрацоўнічалі з іншымі ўстановамі. Спачатку губернскай камісіі атрымлівалі спіс асоб, маёмасць якіх падвяргалася канфіскацыі ў казну. Гэтыя спісы рассылаліся ў земскую і гарадскую паліцыю з мэтай выяўлення інфармацыі аб маёмасці абазначаных у спісе асоб. На яе аснове губернскай камісіі вырашалі, якія маёмасці падлягалі канфіскацыі. З дапамогай чыноўнікаў губернскай ці казённай палаты ажыццяўляўся працэс канфіскацыі і прыём маёмасці ў казённае ведамства. Маёмасці, якія паступілі туды, прадпісвалася аддаваць у арэнду з публічных таргоў тэрмінам ад трох да шасці гадоў. Увогуле, падсумоўваючы лічбы, у казённае ведамства па Гродзенскай губерні павінны былі паступіць 42 527 рэвізкіх душ, па Мінскай губерні – 81 946 душ (не ўлічваючы маёмасці асоб, якія вярнуліся ў вызначаны тэрмін) [17, л. 307–318, 115–180].

Імяныя прабачэнні атрымалі ўказам Аляксандра I ад 31 сакавіка 1814 г. наступныя дваране ваеннай службы: генерал К. Несялоўскі, палкоўнікі М. Радзівіл, К. Тызенгаўз, С. Чапскі, капітаны С. Кастроўскі, Г. Івашкевіч, паручнікі Г. Свіда і Ю. Дэмбінскі [17, л. 254]. 10 красавіка 1814 г. было дазволена вярнуцца на радзіму і захаваць маёмасць дваранам пранапалеонаўскай грамадзянскай службы: графу С. Солтану, К. Прозару і Ф. Ельскаму [17, л. 262]. Указам ад 25 красавіка 1814 г. Аляксандр I дазволіў ваеннапалонным польскіх войск, якія знаходзіліся ў рускім палоне, вярнуцца на радзіму і атрымаць канфіскаваную маёмасць у ранейшае валоданне. Гэта палажэнне таксама распаўсюджвалася і на вайскоўцаў, якія вярталіся з Францыі [8, № 25575].

Канчаткова пытанне з амністыяй было вырашана выданнем указа ад 30 жніўня 1814 г. [8, № 25671]. Дваранству пранапалеонаўскай арыентацыі абвяшчалася прабачэнне, канфіскаваная маёмасць вярталася былым уладарам. Дэпартаваным ва ўнутраныя губерні асобам дазвалялася вярнуцца на радзіму. Аднак улады працягвалі сачыць за настроямі ў заходніх губернях. Так, 22–23 сакавіка 1815 г. генерал Барклай дэ Толі прадпісваў ваенным губернатарам усталяваць сакрэтны нагляд за афіцэрамі і ніжнімі чынамі польскіх войск, асабліва з корпуса Красінскага, якія вярталіся на радзіму [18, л. 1]. Таксама было загадана сачыць за іх карэспандэнцыяй і дастаўляць падазроныя

лісты ў вышэйстаячыя органы [19, л. 7]. 3 мая 1815 г., згодна з рашэннем Венскага кангрэса, было ўтворана Каралеўства Польскае пад праэктаратам Расіі. Таму многія дваране заходніх губерняў, якія знаходзіліся раней у войску Напалеона, з дазволу Аляксандра I пачалі паступаць туды на ваенную службу. Так паступілі С. Грабоўскі, Р. Гедройц, А. Гелгуд, К. Алэндскі, В. Казлоўскі і інш. Такім чынам, расійскае самадзяржаўе пайшло на прымірэнне з мясцовым вышэйшым саслоўем.

Аналізуючы палітыку расійскага самадзяржаўя ў дачыненні да дваран-прыхільнікаў Напалеона ў пасляваенны перыяд 1812–1815 гг., можна зрабіць наступныя высновы: 1) на працягу існавання ваеннага становішча ўлады выкарыстоўвалі рэпрэсіўныя меры для барацьбы з пранапалеонаўскімі настроямі ў дваранскім асяроддзі, сярод якіх найбольш дзейснымі былі дэпартацыя нядобрадзейных асоб, арышты, утрыманне пад вартай, штрафы, смяротнае пакаранне за парушэнне грамадскага парадку, канфіскацыя маёмасці; 2) сапраўдная афіцыйная амністыя для ўсяго вышэйшага саслоўя наступіла пасля выдання ўказа ад 30 жніўня 1814 г. Улады дазволілі вярнуцца на радзіму дэпартаваным асобам, дваранству французскай грамадзянскай і ваеннай службы атрымаць у былое валоданне сваю маёмасць. Аднак на працягу 1814–1815 гг. вялося пільнае назіранне за настроямі ў дваранскім асяроддзі заходніх губерняў і ўся каштоўная інфармацыя дастаўлялася міністру паліцыі; 3) пасля заканчэння напалеонаўскіх войнаў мірнае жыццё паступова наладжвалася ў краі. Былыя прыхільнікі Напалеона атрымалі магчымасць паступіць на ваенную службу ў Каралеўства Польскае і зрабіць выдатную кар’еру.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Михайловский-Данилевский, А.И. Описание Отечественной войны 1812 года : в 4 т. / А.И. Михайловский-Данилевский. – 3-е изд. – СПб., 1843. – Т. 4. – 368 с.
2. Богданович, М. История Отечественной войны 1812 года по достоверным источникам. В 3 т. / М. Богданович. – СПб., 1860. – Т. 3. – 542 с.
3. Корнейчик, Е.И. Белорусский народ в Отечественной войне 1812 года / Е.И. Корнейчик. – Минск : Госиздат БССР, 1962. – 115 с.
4. Швед, В.В. Заходні рэгіён Беларусі ў часы напалеонаўскіх войнаў. 1805–1815 гады / В.В. Швед, С.У. Данскіх. – Гродна : ГрДУ імя Я. Купалы, 2006. – 252 с.
5. Радзюк, А.Р. Канфіскацыя прыватнай уласнасці на Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.: дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.02 / А.Р. Радзюк. – Мінск, 2006. – 114 л.
6. Лукашевич, А.М. Политическая ситуация в белорусско-польском пограничье и ее оценка российским руководством: по данным разведки и контрразведки (1801–1812 гг.) / А.М. Лукашевич. – Минск : Институт национальной безопасности Республики Беларусь, 2009. – 279 с.
7. Приказ по армии генерал-фельдмаршала князя Голенищева Кутузова // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1409. – Оп. 1. – Д. 710. – Л. 176–177.
8. Полное собрание законов Российской империи с 1649 по 12 декабря 1825 года. – Собрание первое. В 45 т. – Т. 32: 1812–1815. – СПб., 1830.

9. Переписка с военным министром о применении постановления Комитета министров о предоставлении губернаторам пограничных губерний более широких полномочий для наблюдения за населением (май-июль 1812 г.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 151. – Л. 2.
10. Переписка с моголевским и литовским гражданскими губернаторами об учреждении надзора полиции за профессором Жуковским, находившимся на службе у французов во время оккупации Моголевской губернии (декабрь 1812 г. – февраль 1813 г.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 2. – Д. 49. – Л. 1–6.
11. Об учреждении надзора полиции за помещиком Минской губернии Буйницким, сотрудничавшим с французами во время оккупации губернии // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 2. – Д. 47. – Л. 1–3.
12. Дело по отношению Рижского военного губернатора Главкомандующему в Петербург о готовящемся мятеже в Литве (март 1813 г. – август 1814 г.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 5. – Л. 20–125.
13. Переписка с минским генерал-губернатором о предании военному суду помещиков Минской губернии за укрытие военнопленных и оружия и о помиловании осужденных судом (август 1813 – ноябрь 1814 гг.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 161. – Л. 20.
14. О доставлении в Министерство полиции сведений о поляках, сосланных во внутренние губернии (1813 г.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 160. – Л. 10–73.
15. Дело по прошениям о помиловании лиц, высланных из Литвы во внутренние губернии России по подозрению в нелояльности к правительству (17 марта 1813 – 17 сентября 1814 гг.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 159. – Л. 1–86.
16. Дело о высылке в Петрозаводск чиновников Витебской губернии графа Борха, Красовского и других лиц, служивших у французов, наблюдение за ними и их освобождение из ссылки 1812–1814 гг. // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 163. – Л. 6–195.
17. Дело о снятии секвестра с имений лиц, не возвратившихся в Россию во время войны 1812 года (1814–1815 гг.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 1. – Д. 158. – Л. 115–318.
18. Циркулярные предписания министра полиции губернаторам пограничных губерний об учреждении секретного надзора за польскими военнослужащими, служившими во французской армии (27 апреля – 26 мая 1815 г.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 2. – Д. 158. – Л. 1.
19. Переписка с министром внутренних дел об установлении наблюдения за перепиской лиц, служивших во французской армии (май 1815 г.) // Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ). – Фонд 1165. – Оп. 2. – Д. 46. – Л. 7–8.

SUMMARY

The main idea of the article is to show the imperial policy concerning the noblemen who supported Napoleon in the 1812 campaign. On the basis of a wide range of archival material the main sanctions of the Russian government which helped to liquidate Napoleonic illusions among the noblemen are analyzed. The author underlines that the Russian autocracy pursued repressive policy to the attitude towards the supporters of the French emperor, especially during the period when the provinces were on a war footing. It is emphasized that a real amnesty for the nobility was realized by the decree of August 30, 1814.

Паступіў у рэдакцыю 12.10.2012 г.